

своєчасно використовувати необхідні чинники, надавши їм конкретного числового значення;

4) науково-обґрунтоване фінансове планування й прогнозування обсягів централізованих та децентралізованих фінансових ресурсів, їх розподілу і використання.

Таким чином, функціонування фінансового механізму полягає у забезпеченні комплексної взаємодії фінансових інструментів за допомогою яких забезпечуються оптимальні параметри формування фінансових ресурсів та максимальна ефективність їх використання для забезпечення економічного розвитку та соціальних потреб громадян.

Література:

1. Фінанси : вишкіл студії: навч. посіб. / за ред. С.І. Юрія. Тернопіль : Карт-бланш, 2002. 357 с.
2. Артус М.М. Фінансовий механізм в умовах ринкової економіки. *Фінанси України*. 2005. № 5. С. 54 – 59.
3. Ковалюк О.М. Методологічні основи фінансового механізму. *Фінанси України*. 2003. №4. С. 51 – 59.

Дем'янишин Василь Григорович

*Д-р екон. наук, професор кафедри фінансів ім. С.І. Юрія
Тернопільського національного економічного університету,
заслужений працівник освіти України*

ДІАЛЕКТИКА ДЕРЖАВНОГО ТА РИНКОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ У НАУКОВИХ ПРАЦЯХ ПРОФЕСОРА С. І. ЮРІЯ

Неповний тридцятирічний досвід соціально-економічного розвитку України свідчить про суперечливість, неоднозначність та постійну зміну форм і методів ведення господарства в умовах ринкових трансформацій. Україна упустила відведений їй час для розбудови соціально-орієнтованої ринкової економіки та відкритого суспільства. У всіх сферах життєдіяльності країни спостерігаємо розбалансованість господарського механізму, загострення соціальних проблем, економічну безграмотність більшості населення, незадовільний стан освіти, науки, охорони здоров'я, відставання від сусідів щодо соціальних стандартів, найнижчий рівень

оплати праці в Європі. Це призвело до найжахливіших наслідків сучасного становища в Україні: скорочення чисельності населення, особливо людей працездатного віку, зменшення темпів соціально-економічного розвитку, ліквідації цілих галузей виробництва, дезорганізації аграрного сектору економіки, перетворення України у сировинний придаток розвинутих країн, значне погіршення добробуту громадян.

Такі результати ринкових перетворень в Україні не задовольняють інтереси більшості її громадян. На цих проблемах акцентував особливу увагу знаний в Україні та за її межами вітчизняний науковець С.І. Юрій. Він прийшов до висновку, що «риннок, як один із атрибутів ефективної моделі соціально-економічного устрою суспільства, не став каркасом, який його утримує та сприяє поступовому руху до вдосконалення, до побудови найефективніших взаємовідносин у процесі розширеного відтворення ВВП» [1, с. 5].

Оскільки ринкові відносини є стихійними, важливою складовою економічної системи суспільства, здатною упорядкувати ці відносини, є держава. Тому С. І. Юрій підкреслював, що «світовий досвід переконує, що без активної регулюючої місії державних інститутів неможливий динамічний розвиток господарських структур, котрі базуються на досягненнях науково-технічного прогресу, інноваційних проривах, соціально-орієнтованої ринкової економіки» [1, с. 5].

Однак, для суспільства залишається й досі невирішеним питання стосовно оптимізації співвідношення ринкового та державного регулювання соціально-економічних процесів, яким чином і якою мірою державі доцільно втручатися в господарське життя та функціонування ринкових структур. Аналізуючи ці проблеми, С.І. Юрій зазначав: «Мінімальне втручання – захист від насильства, злочинства, шахрайства, забезпечення виконання угод – робить державу справедливою, безпечною та надійною. У протилежному випадку держава стає провокатором насильства, порушення прав людини, обмеження свободи, апаратом примусу, а вона мала б виступати в ролі організатора, координатора і головного інвестора економічного розвитку» [1, с. 5].

Уміле поєднання ринкового та державного регулювання економіки є запорукою прискорення темпів соціально-економічного зростання, про що свідчить досвід економічно розвинутих країн, та досвід постсоціалістичних держав, які значно випередили Україну, не маючи такого потенціалу, як корисні копалини, родючі земельні ресурси,

сприятливий клімат, вигідне географічне середовище тощо. Оцінюючи практику ринкових перетворень в Україні, С.І. Юрій робить висновки про «відсутність інфраструктури ринкової економіки, як одного з основних гальмуючих факторів, що перешкоджають демократичній перебудові в державі із перехідною економікою. Підводячи ринок до закону і порядку, перетворюючи його в об'єкт правового регулювання, демократична система управління зобов'язана забезпечити ефективне функціонування інфраструктури ринкових відносин і вільної конкуренції, звільнити індивідуума від позаекономічних форм примусу, ліквідувати різного роду номенклатури і привілеї, створити найкращі умови для реалізації економічної свободи співтовариства. Ці проблеми ускладнюються ще й тим, що в Україні широкого розвитку набула тіньова економіка та корупція на державному рівні» [2, с. 6].

Дуже великим парадоксом сьогодення є відсутність в Україні стратегії соціально-економічного розвитку на перспективу, невизначеність економічної доктрини руху суспільства. Окремі заходи держави, які уряди називають реформаторськими, мають короткотерміновий характер і різнобокi вектори руху, не визначають генеральну лінію розвитку держави. Окремі, взаємно не пов'язані між собою дії урядів, за словами С.І. Юрія «призвели до створення кланово-олігархічної системи економічних відносин, при яких особисті та корпоративні інтереси завжди виступають вище державних. Отже, перспективу нової економіки України слід пов'язувати з такими двома пріоритетними чинниками: а) усвідомленням необхідності термінової концентрації політичних, економічних і соціальних складових на національній основі; б) розробкою доктрини розвитку країни, серцевиною якої є діяльність держави у сфері фінансів. Якщо перший чинник пов'язаний більшою мірою із політичними параметрами, то другий, виходячи зі стану реального сектору економіки, а також із рівня державного регулювання економікою при концептуальній сумісності з міжнародними принципами і стандартами й набуття Україною статусу країни з ринковою економікою, пов'язаний із певною специфікою, суть якої – у пріоритеті фінансової рівноваги як основи макроекономічного збалансування всієї господарської системи» [1, с. 5–6].

Світовий досвід показує, що на практиці відсутні єдині стандарти щодо співвідношення між обсягами та методами поєднання ринкових і державних засад регулювання соціально-економічних процесів. Так, наприклад, у США, Японії переважають ринкові методи господарювання, тоді як у Скандинавських країнах – державні. Для країн Центральної

Європи характерне рівномірне поєднання державних та ринкових методів. Однак, незважаючи на це, всі перераховані країни досягли високого рівня соціально-економічного розвитку та матеріального добробуту громадян.

Отже, яким є оптимальне співвідношення між державним та ринковим регулюванням соціально-економічних процесів залежить від політичної волі керівництва держави. Однак таке поєднання не може бути ефективним за умови залучення бізнесменів до участі у владі. Поєднання політичної і бізнесової діяльності є шкідливою для суспільства, оскільки бізнесмен, перебуваючи при владі, буде задовольняти не економічні інтереси всіх членів суспільства, а свої власні. Такою є природа бізнесу. Для вирішення подібної ситуації доцільно прийняти такі законодавчі акти, які б унеможливили захоплення влади бізнесом і створення вітчизняної фінансової олігархії, яка завжди була, є і буде гальмом соціально-економічного розвитку країни.

Метою ринкової економіки є зміцнення економічної могутності країни та підвищення добробуту її громадян. У центрі уваги має бути людина, навколо якої повинно вирувати економічне життя, для якої й існує економіка та соціальна сфера, апарат державної влади та управління, силові структури. На цьому особливу увагу акцентував С.І. Юрій, стверджуючи: «Збагачуючись знаннями вітчизняної та світової скарбниці, наповнюючись всім, що підносить і вивищує людину як гармонійно розвинену особистість, життя завжди готове давати індивідууму стільки, наскільки він сам себе оцінює. Цій ідеї повинно слугувати господарське життя держави. Валовий продукт проходить етапи розподілу, обміну і найголовніший для виробництва етап споживання – умову функціонування та розвитку людини. Отже, задоволення потреб людини для її різнобічного розвитку є природним кінцем призначення суспільного виробництва... Порушення такого закономірного зв'язку, підпорядкування виробництва іншим цілям є протиприродним і означає відхід від загальних принципів економічного розвитку, свідчить про деформації самої системи, тобто відхилення від домінантної складової еволюції економічного прогресу суспільства як умови розвитку людини. У країнах з розвинутою економікою відтворювальні фактори мають менші обмеження і надають більші можливості для саморозвитку особистості. Ці об'єктивні фактори, доповнені суб'єктивними обставинами та відповідними умовами, стають барометром відкритості суспільства. Саме рівень індивідуального і суспільного обмеження відтворення характеризує ступінь використання державою надбань цивілізації» [3, с. 12].

Література:

1. Юрій С.І. Передмова: Дем'янишин В. Г. Теоретична концептуалізація і практична реалізація бюджетної доктрини України: монографія. Тернопіль: ТНЕУ, 2008. С. 5 – 11.
2. Юрій С.І., Дем'янишин В.Г., Буздуган Я.М. Антологія бюджетного механізму: монографія. Тернопіль: Економічна думка, 2001. 250 с.
3. Фінанси: підручник; за ред. С.І. Юрія, В.М. Федосова. К.: Знання, 2008. 611 с.

Дем'янюк Антоніна Вікторівна

*Канд. екон. наук, доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія
Тернопільського національного економічного університету*

НАПРЯМИ ПОШИРЕННЯ УЧАСТІ ГРОМАДСЬКОСТІ В БЮДЖЕТНОМУ ПРОЦЕСІ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

Розвиток демократичних засад державотворення та поглиблення процесу децентралізації щодо прийняття рішень на місцевому рівні сприяють ефективному функціонуванню громад, посиленню взаємодії населення та місцевої влади в контексті забезпечення сталого розвитку територій. Важливе місце у здійсненні управління на місцевому рівні належить громадам та з розвитком процесів демократизації зростаюча роль у прийнятті рішень розвитку територій відводиться також організаціям громадянського суспільства. З метою забезпечення конструктивної співпраці щодо вирішення питань соціально-економічного розвитку територій доцільно виокремити наступні ланки взаємодії на місцевому рівні [5, с. 9]:

- громадяни, що є представниками певної громади;
- організації громадянського суспільства, які покликані представляти та захищати групові інтереси громадян;
- органи місцевого самоврядування та їх виконавчі органи, що представляють інтереси територіальних громад і наділені певними повноваженнями по забезпеченню відповідних інтересів;
- місцеві органи виконавчої влади, які покликані забезпечувати баланс місцевих і національних інтересів.